

3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-1-15>

УДК 338.48:005.591

Алієв Раміль Айдин

аспірант кафедри підприємництва,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Aliyev Ramil Aydin

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СЕКТОРІ ТУРИЗМУ

Здійснення підприємницької діяльності в секторі туризму передбачає взаємодію з широким колом учасників економічних відносин і засноване на принципі отримання взаємної вигоди, а також загального позитивного ефекту для всіх сфер суспільного життя. Метою статті є обґрунтування теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо регулювання підприємницької діяльності в секторі туризму. Досліджено погляди вітчизняних науковців щодо проблеми регулювання підприємницької діяльності в секторі туризму та виявлено, що поняття розглядають як спосіб, функцію, механізм, процес державного, ринкового чи інституціонального впливу на діяльність туристичних підприємств із метою забезпечення загального позитивного результату для туризму та суміжних галузей. Запропоновано систему туристичної дестинації та охарактеризовано роль кожного її учасника в процесі регулювання підприємств туристичного сектору.

Ключові слова: галузі прямого та непрямого впливу, державне регулювання, інституціоналізм, підприємництво в туризмі, потенціал підприємства, регулювання підприємницької діяльності, саморегуляція ринку, середовище туристичного підприємства, система туристичної дестинації, туристична дестинація.

Постановка проблеми. На даному етапі розвитку світової економіки туристична галузь займає одне з передових місць за рівнем прибутковості. Розвиток туристичної індустрії підпорядковується умовам зовнішнього середовища, що здійснює регулятивний вплив на діяльність суб'єктів господарювання. Питання регулювання підприємницької діяльності в секторі туризму відіграє провідну роль у процесі формування та реалізації потенціалу туристичних підприємств, адже дає змогу визначити чинники зовнішнього впливу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження основ регулювання підприємництва та підприємницької діяльності у сфері туризму з позиції державного управління знайшли своє відображення в наукових роботах таких учених, як: М.М. Біль [1], С.М. Домбровська [2], О.В. Макара [3], Б.В. Сорокін [4], В.А. Язіна [5].

В.О. Ганський [6] та Н.В. Василюха [7] є прихильниками ринкової саморегуляції, вважаючи, що єдина можливість забезпечення сталого розвитку туристичного бізнесу полягає у мінімізації державного втручання.

Л.М. Решетнікова [8] та В.Ф. Яровий [9] зазначають, що туристичний сектор може розвиватися ефективно тільки на основі інституціонального регулювання, яке поєднує у собі аспекти державного та ринкового механізму.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є обґрунтування теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо регулювання підприємницької діяльності в секторі туризму. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- проаналізувати теоретичні підходи до регулювання підприємницької діяльності в секторі туризму;
- обґрунтувати сутність поняття «регулювання підприємницької діяльності в секторі туризму».

Виклад основного матеріалу. Підприємництво як вид економічної діяльності передбачає взаємодію з різними суб'єктами економічних відносин (конкурентами, споживачами, партнерами, постачальниками, державними органами влади) з метою взаємної вигоди. Визначення джерел регулятивної функції, що позначається на формуванні потенціалу туристичних підприємств, набуває великого значення в умовах конкурентної боротьби та зростаючих потреб споживачів.

Перш ніж перейти до теоретичних підходів до регулювання підприємництва в туристичному секторі економіки, необхідно визначити сутність поняття «регулювання».

Відповідно до Енциклопедичного словника з державного управління, «регулювання – спосіб управління зі зворотним зв'язком, що ґрунтується на виявленні відхилення об'єкта від програмної траєкторії і виробленні та здійсненні впливу для повернення об'єкта на цю траєкторію. Р. здійснюється за допомогою правил і обмежень, охоплює контроль, заохочення і планування. Заохочення зумовлює підвищення чи захист економічного добробуту суб'єкта управління шляхом регуляційного контролю» [10].

Економічний словник дає таке визначення поняття «регулювання»: «Функція менеджменту щодо вивчення змін та чинників зовнішнього середовища, що мають вплив на якість управлінського рішення та ефективність функціонування системи менеджменту фірми, вжиття заходів із доведення (удосконалення) параметрів «входу» системи або процесів у ній до нових потреб «виходу» (споживачів)» [11].

Історія економічної думки щодо регулювання підприємницької діяльності завжди балансувала між державним та ринковим регулюванням, віддаючи перевагу тим чи іншим механізмам управління економічною системою країни. Процес переходу від тотального державного контролю до саморегуляції ринку мав забезпечити стабільний економічний розвиток, але на

практиці ринок виявився середовищем, в якому соціальні аспекти залишилися поза сферою інтересів. На зміну діалектичного підходу до управління підприємницькою діяльністю прийшла «Нова інституціональна теорія», що поєднує найкращі аспекти державного та ринкового регулювання з метою досягнення загального добробуту.

Економічні теорії знайшли своє практичне застосування у трьох підходах до регулювання підприємницької діяльності в секторі туризму: державному, ринковому, інституціональному (табл. 1). Державне регулювання підприємницької діяльності передбачає розроблення законодавчої бази у сфері туризму, стратегії та програм розвитку перспективних напрямів туристичної діяльності, заходів щодо створення сприятливого інвестиційного середовища тощо. Головними інструментами здійснення державного регулювання є податково-бюджетна система, кредитно-грошова система, зовнішньоекономічна діяльність та цінове регулювання [2].

Ринкове регулювання базується на теорії саморегуляції ринку, що відбувається під впливом попиту, пропозиції, ціни та конкуренції. Головними чинниками, що визначають процес формування потенціалу туристичних підприємств, виступають кон'юнктура ринків ресурсів та кон'юнктура туристичного ринку. Конкуренція на ресурсних ринках призводить до впровадження управлінських рішень щодо поліпшення характеристик продукту, тобто визначає рівень якості

Таблиця 1

Порівняльна характеристика підходів до регулювання підприємницької діяльності у секторі туризму

	Державне регулювання	Ринкова саморегуляція	Інституціональне регулювання
Сутність	Управління відтворювальними процесами в секторі туризму за допомогою адміністративних та економічних важелів із метою забезпечення сталого економічного зростання	Управління наявним економічним потенціалом туристичної галузі відповідно до змін попиту, пропозиції, ціни та конкуренції на ринку туристичних послуг, а також на ринках відповідних ресурсів	Являє собою симбіоз державного та ринкового регулювання господарської діяльності суб'єктів туристичного бізнесу під впливом формальних та неформальних інститутів, які встановлюють норми та правила поведінки учасників економічних відносин із метою забезпечення розвитку ринкового середовища та задоволення потреб суспільства
Переваги	1. Сприяє збереженню рекреаційних ресурсів 2. Компенсує потенційні негативні соціальні наслідки 3. Формує загальну стратегію розвитку туризму країни 4. Протидіє монополізації ринку 5. Фінансує розвиток інфраструктури туристичних дестинацій	1. Сприяє розвитку якісного туристичного продукту 2. Забезпечує високу адаптивність туристичного бізнесу 3. Стимулює інноваційну діяльність 4. Перерозподіл ресурсів відповідно до потреб ринку	1. Встановлює формальні та неформальні норми взаємодії учасників ринку з метою задоволення інтересів усіх учасників економічних відносин 2. Сприяє забезпеченню конкурентоспроможності галузі 3. Протидіє соціальному дисбалансу
Недоліки	1. В умовах недосконалої нормативно-правової бази спричиняє дисбаланс на ринку туристичних послуг 2. Бюрократія державних органів управління у сфері туризму гальмує розвиток галузі 3. Невідповідність між державними реформами та реальними потребами підприємництва	1. Нестабільність розвитку малого підприємництва та монополізація певних сфер туристичного бізнесу 2. Не враховує соціальні аспекти функціонування економіки 3. Неконтрольоване використання рекреаційних ресурсів	1. Неєфективне регулювання в умовах обмеженості інформації та недосконалості демократичних інститутів 2. Виникнення дисбалансу у функціонуванні формальних та неформальних інститутів

Джерело: розроблено автором на основі [2; 3; 7; 8; 12–14]

продукту, що виступає ресурсом для туристичного підприємства, а ціна впливає на формування собівартості туристичної послуги. Конкуренція на ринку туристичних послуг прискорює інноваційні процеси всередині підприємств, тобто стимулює процес розвитку потенціалу, а ціна впливає на формування прибутку [7].

Концепція інституціонального регулювання підприємницької діяльності в секторі туризму є актуальною в сучасних умовах ведення бізнесу, адже розкриває більш повну картину функціонування суб'єктів господарювання. Вона поєднує у собі інструменти державного регулювання, що проявляються через державні та міжнародні норми ведення бізнесу у сфері туризму, а також прямий та опосередкований вплив інших учасників ринку туристичних послуг, діяльність яких визначає можливість досягнення успіху [8].

У вітчизняній літературі проблему регулювання підприємницької діяльності в секторі туризму розглядають переважно з позиції державного управління. На думку Б.В. Сорокіна, державне управління підприємницькою діяльністю здійснюється на засадах функціонування системи правових, організаційних та виконавчих заходів держави щодо формування сприятливого підприємницького середовища та конкурентоспроможної економіки [4].

С.М. Домбровська пропонує дещо інший підхід до регулювання й убачає його у «сукупності форм і методів цілеспрямованого впливу органів державної влади на розвиток туристичної галузі, створення ними умов для ефективної співпраці органів державної влади, органів місцевого самоврядування та приватного сектору з розвитку туризму через різні механізми державного регулювання: адміністративні, організаційні, економічні, правові, культурологічні» [2]. Такий підхід є більш актуальним у сучасних умовах ведення бізнесу, адже передбачає здійснення активного інформаційного обміну між ключовими сферами туристичного сектору та органами влади на всіх рівнях управління. Таке регулювання націлене не на прибуток заради прибутку, а на споживача, який є тим суб'єктом, від якого залежить розвиток підприємств як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

До прихильників державного механізму регулювання туристичної галузі належить і О.В. Макара, але автор відзначає, що функцію регулювання може здійснювати не тільки держава, а й суб'єкти господарювання, громадські об'єднання та міжнародні організації [3].

Регулювання туристичної галузі, на думку Л.М. Решетнікової, базується на інституційному механізмі як складнику економічної системи, що формує норми та правила взаємодії учасників економічних відносин із метою задоволення суспільних потреб в умовах збалансованого розвитку ринку [8].

Організація туристичної діяльності в Україні ґрунтується на засадах інституціонального управління, що представлено формальними інститутами (механізм державного управління) та неформаль-

ними інститутами (оточуюче середовище туристичних підприємств). Результати управління формальних інститутів вказують на існування значних прогалин у нормативно-правовій базі, що не дають змоги реалізувати повний потенціал галузі. Отже, підприємства здійснюють господарську діяльність під впливом ринкових інструментів із метою отримання прибутку, а отже, реагують на зміни в кон'юнктурі ринку туристичних послуг, а також ринків, що прямо або опосередковано впливають на формування туристичного продукту [9].

Виходячи з вищесказаного, регулювання розглядається як спосіб, функція, механізм, процес державного, ринкового чи інституціонального впливу на діяльність туристичних підприємств із метою забезпечення загального позитивного результату для туризму та суміжних галузей. Отже, пропонуємо таке визначення поняття «регулювання підприємницької діяльності в секторі туризму»: це процес функціонування системи туристичної дестинації, в якій взаємодіють представники туристичного сектору, підприємства галузей прямого впливу та підприємства галузей непрямого впливу з метою формування та реалізації туристичного потенціалу дестинації.

Функцію регулювання діяльності туристичних підприємств беруть на себе суб'єкти, що входять до економічного середовища дестинації (рис. 1).

Згідно з рис. 1, до системи туристичної дестинації входять: представники туристичного сектору (тимчасове розміщення, організація харчування, туроператори, турагенти, органи державного управління туристичною дестинацією), підприємства галузей прямого впливу (транспорт і логістика, мистецтво, спорт, розваги і відпочинок, водопостачання та водовідведення, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, переробка відходів), підприємства галузей непрямого впливу (сільське господарство, виробництво харчових продуктів, виробництво напоїв, текстильне виробництво, будівництво).

1. Туристичний сектор:

– підприємства тимчасового розміщення включають готелі, пансіонати, гуртожитки. Їхня діяльність залежить від коливання цін у будівництві, текстильному виробництві, а також від потенціалу підприємств-конкурентів у межах дестинації та безперебійності роботи сервісних служб;

– сектор організації харчування включає ресторани, послуги мобільного харчування, обслуговування заходів. Потенціал підприємств залежить від коливання цін на продукти, напої та сільськогосподарську продукцію, а також від потенціалу конкурентів;

– туроператори є організаторами та постачальниками туристичних пакетів. Вони укладають договори з готелями, авіакомпаніями та наземними транспортними компаніями, рекламують відпустки, які вони зібрали в туристичні пакети. Деякі великі туроператори можуть безпосередньо контролювати авіалінії та наземні транспортні операції;

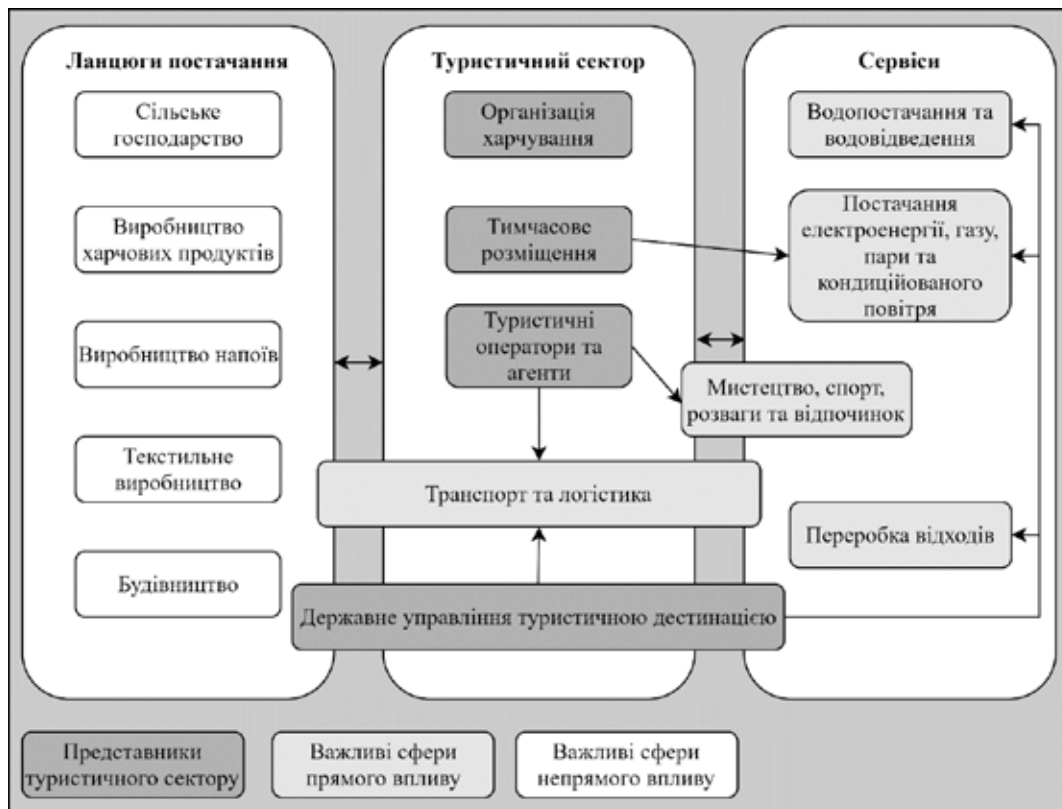

Рис. 1. Система туристичної дестинації

Джерело: розроблено автором на основі [9; 15; 16]

– турагенти дають поради щодо попиту на туристичні послуги, продають туристичні пакети та здійснюють бронювання туроператорів. Значну частину свого часу проводять, особисто консультуючи клієнтів. У цій ролі туристичний агент лише опосередковано пов'язаний із готелями, авіакомпаніями та іншими ланками ланцюга туристичного постачання;

– державне управління дестинацією залежить від виду туризму та специфіки дестинації. Стійке управління розвитком туризму в дестинації – це складний процес, що включає основний двигун приватного сектору (розробників, фінансистів, власників земельних ділянок, керуючих компаній, франчайзі та операторів), усі рівні державного управління та громадські організації. Від даного учасника системи залежить ефективність діяльності підприємств сфери прямого регулювання.

2. Пряме регулювання в системі туристичної дестинації виконують сервіси, транспортні компанії та організатори розваг. Значну частину туризму в багатьох напрямках приваблюють великі (щорічні) події, які можуть бути особливими точками впливу. Представники туроператорів можуть організовувати екскурсії та розважальні заходи.

Транспорт є одним з основних елементів діяльності туроператорів і першою ланкою в ланцюзі постачання. Транспорт передбачає повітряні, сухопутні та морські подорожі. Туроператори взаємодіють з авіакомпаніями, таксі, прокатом автомобілів, публічним транспор-

том тощо. Функція управління доступністю, трафіком та проблемами транспорту покладається на сектор державного управління туристичною дестинацією.

Сервіси повинні забезпечувати безперервність процесів постачання та відведення води, утилізації відходів, забезпечення стабільності електромережі. Багато рекреаційних заходів у туристичних напрямках проводяться у водних об'єктах або на них і залежать від хорошої якості води або підтримуються привласненням великої кількості води. Деградація водних ресурсів через забруднення може підірвати підприємницьку діяльність та призвести до величезних витрат. Інший потенційно гострий тиск на навколишнє середовище в межах напрямків виникає внаслідок утилізації сміття за допомогою сміттєзвалища та автомобільного транспорту. Як і під час очищення стічних вод, для правильного управління відходами та руху транспорту в туристичних напрямках потрібні системи, які є не тільки екологічно безпечними, а й мають достатній потенціал, щоб справитися з максимальним попитом під час туристичного сезону.

3. Непряме регулювання в системі туристичної дестинації виконують ланцюги постачання. Усі туристичні організації залежать від зовнішніх постачальників матеріалів та послуг. Зовнішні переваги, що виникають за ефективного управління ланцюгом поставок, можуть перевищувати весь економічний вплив, безпосередньо пов'язаний із діяльністю підприємства.

Висновки. У результаті проведеного дослідження визначено, що регулювання підприємницької діяльності базується на трьох концептуальних підходах: державному, ринковому та інституціональному. Інституціональне регулювання підприємницької діяльності в секторі туризму має більше переваг в сучасних умовах ведення бізнесу, але формальні інститути в Україні функціонують на основі недосконалої нормативно-правової бази, тому функцію регулювання виконують підприємства туристичної дестинації, що належать до суміжних галузей.

Наукова новизна полягає у вдосконаленні підходу до трактування поняття «регулювання підприємницької діяльності в секторі туризму», під яким слід розуміти процес функціонування системи туристичної дестинації, в якій взаємодіють представники туристичного сектору, підприємства галузей прямого впливу та підприємства галузей непрямого впливу з метою формування та реалізації туристичного потенціалу дестинації.

Подальшого дослідження в даному напрямі потребує питання визначення чинників прямого та непрямого впливу на формування потенціалу туристичних підприємств.

Список літератури:

1. Біль М.М. Механізм державного управління туристичною галуззю на регіональному рівні: теоретико-прикладний аспект : монографія / за наук. ред. д.е.н. О.П. Крайник. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 228 с.
2. Домбровська С.М., Білотіл О.М., Помазана-Пономаренко А.Л. Державне регулювання туристичної галузі України : монографія. Харків : НУЦЗУ, 2016. 196 с.
3. Макара О., Гарасюк Д. Механізм державного регулювання ринку туристичних послуг в Україні. *Торгівля, комерція, підприємництво*. 2014. Вип. 17. С. 178–183. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Torg_2014_17_41 (дата звернення: 20.11.2019).
4. Сорокін Б.В. Державне регулювання підприємницької діяльності в ринкових умовах: методи, засоби та цілі. *Наукові праці МАУП*. 2012. Вип. 1(36). С. 85–88.
5. Язіна В.А. Державне регулювання галузі туризму: сутність і шляхи вдосконалення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 9. С. 526–529.
6. Ганський В.О. Особливості регіонального регулювання ринку туристичних послуг в умовах формування глобального туристичного простору. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. Вип. 5(1). С. 44–48. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhd_en_2014_5%281%29__11 (дата звернення: 19.11.2019).
7. Василюха Н.В., Мельник І.М. Особливості та сучасні аспекти функціонування ринку туристичних послуг. *Торгівля, комерція, підприємництво*. 2011. Вип. 13. С. 122–125.
8. Решетнікова Л.М. Інституційний механізм регулювання ринку туристичних послуг в Україні. *Економіка. Управління. Інновації*. 2013. № 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_1_50 (дата звернення: 21.11.2019).
9. Яровий В.Ф. Сутність та вдосконалення інституційного забезпечення розвитку туристичної галузі на регіональному, національному та міжнародному рівнях. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 15. С. 156–159.
10. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. Ю.П. Сурмін та ін. ; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трошинського, Ю.П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.
11. Заводський Й.С., Осовська Т.В., Юшкевич О.О. Економічний словник. Київ : КОНДОР, 2006. 355 с.
12. Корецька С.О. Особливості дії ринкового механізму в сучасних моделях економіки. *Ефективна економіка*. 2012. № 3. С. 3–8.
13. Мельник Л.Л., Осацька Ю.Є. Господарський механізм у системі ринкової економіки. *Економіка та держава*. 2012. № 6. С. 19–21.
14. Сажнева Н.М., Арсененко І.А. Актуальні напрями розвитку конкурентоспроможності туризму в Україні. *Український географічний журнал*. 2012. № 1. С. 40–43.
15. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку : монографія / В.Г. Герасименко та ін. Одеса : Астропринт, 2013. 334 с.
16. Мельниченко О.А., Шведун В.О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні : монографія. Харків : НУЦЗУ, 2017. 153 с.

References:

1. Bil M. M. (2011) Mekhanizm derzhavnoho upravlinnia turystychnoiu haluzziu na rehionalnomu rivni: teoretyko-prykladnyi aspekt [The mechanism of state management of the tourism industry at the regional level: theoretical and applied aspect]. Lviv: LRIDU NADU. (in Ukrainian).
2. Dombrovska S. M., Bilotil O. M., Pomazana-Ponomarenko A. L. (2016) Derzhavne rehuliuвання turystychnoiu haluzzi Ukrainy [State regulation of the tourist industry of Ukraine]. Kharkiv: NUTsZU. (in Ukrainian).
3. Makara O., Harasiuk D. (2014) Mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання rynku turystychnykh posluh v Ukraini [The mechanism of tourism services market state regulation in Ukraine]. *Torhivlia, komertsiia, pidpriemnytstvo* (electronic journal), vol. 17, pp. 178–183. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Torg_2014_17_41 (accessed 20 November 2019).

4. Sorokin B. V. (2012) Derzhavne rehuliuвання pidpriemnytskoi diialnosti v rynkovykh umovakh: metody, zasoby ta tsili [State regulation of entrepreneurial activity in market conditions: methods, means and goals]. *Naukovi pratsi MAUP*, vol. 1(36), pp. 85–88.
5. Yazina V. A. (2016) Derzhavne rehuliuвання haluzi turyzmu: sutnist i shliakhy vdoskonalennia [State regulation of tourism: the essence and ways of improvement]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 9, pp. 526–529.
6. Hanskyi V. O. (2014) Osoblyvosti rehionalnoho rehuliuвання rynku turystychnykh posluh v umovakh formuvannia hlobalnoho turystychnoho prostoru [Features of regional regulation of the market of tourist services in the conditions of formation of the global tourist space]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ekonomichni nauky* (electronic journal), vol. 5(1), pp. 44–48. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhd_u_2014_5%281%29__11 (accessed 19 November 2019).
7. Vasylykha N. V., Melnyk I. M. (2011) Osoblyvosti ta suchasni aspekty funktsionuvannia rynku turystychnykh posluh [Features and modern aspects of the functioning of the tourist services market]. *Zbirnyk naukovykh prats «Torhivlia, komertsii, pidpriemnytstvo»*, vol. 13, pp. 122–125.
8. Reshetnikova L. M. (2013) Instytutsiinyi mekhanizm rehuliuвання rynku turystychnykh posluh v Ukraini [Institutional mechanism of regulation of the tourist services market in Ukraine]. *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii* (electronic journal), no. 1. – Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_1_50 (accessed 21 November 2019).
9. Yarovi V. F. (2017) Sutnist ta vdoskonalennia instytutsiinoho zabezpechennia rozvytku turystychnoi haluzi na rehionalnomu, natsionalnomu ta mizhnarodnomu rivniakh [The essence and improvement of institutional support for the development of tourism industry at the regional, national and international levels]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 15, pp. 156–159.
10. Kovbasiuka Yu. V., Troshchynskoho V. P., Surmina Yu. P. (2010) Entsyklopedychnyi slovnyk z derzhavnoho upravlinnia [Encyclopedic Dictionary of Public Administration]. Kiev: NADU. (in Ukrainian).
11. Zavodskiy Y. S., Osovskaya T. V., Yushkevych O. O. (2006) Ekonomichnyi slovnyk [Economic Dictionary]. Kiev: KONDOR. (in Ukrainian).
12. Koretska S. O. (2012) Osoblyvosti dii rynkovoho mekhanizmu v suchasnykh modeliakh ekonomiky [Features of functioning of market mechanism in modern models of economy]. *Efektivna ekonomika*, no. 3, pp. 3–8.
13. Melnyk L. L., Osatska Yu. Ye. (2012) Hospodarskyi mekhanizm u systemi rynkovoi ekonomiky [Economic mechanism in the market economy system]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 6, pp. 19–21.
14. Sazhnieva N. M., Arsenenko I. A. (2012) Aktualni napriamy rozvytku konkurentospromozhnosti turyzmu v Ukraini [Actual directions of competitiveness development of tourism in Ukraine]. *Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal*, no. 1, pp. 40–43.
15. Herasymenko V. H. (2013) Rynky turystychnykh posluh: stan i tendentsii rozvytku [Tourist services markets: plight and trends]. Odesa: Astroprint. (in Ukrainian).
16. Melnychenko O. A., Shvedun V. O. (2017) Osoblyvosti rozvytku industrii turyzmu v Ukraini [Features of tourism industry development in Ukraine]. Kharkiv: Vydavnytstvo NUTsZU. (in Ukrainian).

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СЕКТОРЕ ТУРИЗМА

Осуществление предпринимательской деятельности в секторе туризма предусматривает взаимодействие с широким кругом участников экономических отношений и основанное на принципе получения взаимной выгоды, а также общего положительного эффекта для всех сфер общественной жизни. Целью статьи является обоснование теоретических положений и практических рекомендаций по регулированию предпринимательской деятельности в секторе туризма. Исследованы взгляды отечественных ученых на проблему регулирования предпринимательской деятельности в секторе туризма и выявлено, что понятие рассматривают как способ, функцию, механизм, процесс государственного, рыночного или институционального влияния на деятельность туристических предприятий с целью обеспечения общего положительного результата для туризма и смежных отраслей. Предложена система туристической дестинации и охарактеризована роль каждого ее участника в процессе регулирования предприятий туристического сектора.

Ключевые слова: отрасли прямого и косвенного воздействия, государственное регулирование, институционализм, предпринимательство в туризме, потенциал предприятия, регулирование предпринимательской деятельности, саморегуляция рынка, среда туристического предприятия, система туристической дестинации, туристическая дестинация.

THEORETICAL BASES OF BUSINESS ACTIVITY REGULATION IN THE TOURISM SECTOR

Entrepreneurship in the tourism sector involves interaction with a wide range of economic actors and is based on the principle of mutual benefit, as well as an overall positive effect for the whole economy. Therefore, this type of economic activity depends on the external environment, which performs the function of direct and indirect regulation. The purpose of the article is to substantiate theoretical aspects and practical recommendations on the business activity regulation in the tourism sector. The dialectic between governmental and market regulation in economic theory is analyzed, and the expediency of the transition to the "New Institutional Theory" as one that combines the best aspects of the previous theories is substantiated. It is determined that economic theories have found their practical application in three approaches to business activity regulation in the tourism sector: governmental, market, institutional. The approaches to business activity regulation in the tourism sector are compared and the main advantages and disadvantages are identified. The views of Ukrainian scientists on the problem of business activity regulation in the tourism sector are investigated and it is found that the concepts are viewed as a way, function, mechanism, process of governmental, market or institutional influence on the activity of tourism enterprises in order to ensure an overall positive result for tourism and related industries. The approach to the definition of "business activity regulation in the tourism sector" has been improved, which should be understood as the functioning process of the tourist destination system, in which the tourism sector members, industries of direct influence and industries of indirect influence interact to form and implement the tourism potential of the destination. It is determined that in the conditions of ineffective legal framework of Ukrainian formal institutes the regulation function is taken over by the economic environment of the destination, namely: the tourism sector members, industries of direct influence and industries of indirect influence. The tourist destination system is proposed and the role of each participant is characterized.

Key words: *industries of direct and indirect influence, governmental regulation, institutionalism, entrepreneurship in tourism, enterprise potential, business activity regulation, self-regulation market, tourist enterprise environment, tourist destination system, tourist destination.*